

7. Юлдашев К. Ўзбекистон Республикасида хусусий сектор тараққиётининг молиявий муаммолари ва уларни ҳал этиш йўналишлари: автореферат. Тошкент, 2010.

Ҳ. Ёқубжонова, илмий раҳбар О.Х. Хамидов
Наманган муҳандислик-қурилиш институти
Наманган, Ўзбекистон
hyoqubjonova@inbox.uz

ЎЗБЕКИСТОН МИНТАҚАЛАРИДА ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ

Аннотация. Ушбу мақола Ўзбекистонда экологик туризмни ривожлантириш юзасидан маълум бир таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилганлиги билан изоҳланади.

Калит сўзлар: экологик туризм, минтақавий экотуризм, Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти, экологик инқироз, табиий ресурс, атроф-муҳит.

Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти маълумотларига кўра, инсон умрининг давомийлиги ва сифати 50 фоиздан ортиқ ҳолатда унинг турмуш тарзига боғлиқ, 20 фоизи яшаш муҳитига (экология), яна 20 фоизи ирсиятга ва 10 фоизи тиббий хизмат кўрсатиш сифати билан белгиланади. Юқоридаги маълумотларни таҳлил қилар эканмиз, Ўзбекистонда айни дамда ўртача умр кўриш ёши 74 ёшни кўрсатаётган бўлса, шундан 15 йили бевосита экологияга боғлиқ эканлиги келиб чиқади. “Соғлом она ва бола йили” Давлат дастурини амалга ошириш учун 7 триллион 483,3 миллиард сўм ва 194,4 миллион доллар йўналтирилиши режалаштирилган бўлса[1]. Бундан кўринадики, соғлом авлод учун қанча давлат бюджетидан маблағлар сарф этилишлигини кўрсатиб бермоқда, биз минтақаларда экотуризмни ривожлантириш орқали баркамол авлод генофондини ва саломатлигини таъмин этишга ҳам бевосита ҳисса қўшишимиз мумкин.

Шу ўринда, экологияга доир қайси масалани олмайлик, у борлиқ табиат билан инсониятга боғлиқ эканлигини кўрамиз, борлиқ, табиат, экология, инсон саломатлигига даҳлдор масалалар барчаси бир-бири билан чамбарчас боғлиқ бўлган тушунчалардир. Сайёҳликнинг йўналишлари ичида экотуризм йўналиши туристлар қамрови, ўсиш суръатлари жиҳатидан, дунё миқёсида тобора жадал суръатларда ривожланиб бормоқда.

Шу ўринда, Б.Бердиёров [2] мамлакатда экологик туризмни ривожлантиришнинг устувор йўналишларини қуйидагилар деб баҳолайди;

-мамлакатимизга келаётган сайёҳларнинг ҳудудлар табиатини яхши билишлари учун, ҳудудларнинг флораси ва фаунасини ўзида мужассам қилган мамлакатнинг экотуристлик харитаси ва ягона каталогини яратиш лозим. Ушбу экологик харита ва каталог ҳамроҳ таржимонлар учун экскурсия давомида дуч келиши мумкин бўлган ҳайвонлар ва ўсимликларни аниқлашда зарур бўладиган оддий, расмли, экологик мазмунли қўлланма бўлиб хизмат қилишини тавсия қилади. Юқоридаги фикрларга қўшимча тарзда, бизнинг фикримизча, республикада экологик туризмни ривожлантиришнинг устувор йўналишлари сифатида қуйидагиларни эътироф этамиз;

-аҳолининг экологик маданияти минтақавий экотуризмни ривожлантиришда энг муҳим кўрсаткич ҳисобланади.

-Ўзбекистон Республикасидаги мавжуд шифобахш булоқлардан ҳозирда мавжуд талабни инобатга олган холда (SPA (Sanitas pro Aqua) даволаниш марказларини барпо этиш сохани жадал ривожлантиради.

-ўрмон хўжаликларида экологик Wooden Ecological House лойиҳаларини барпо этиш ҳудудларда экотуризмни барқарор ривожлантиради. Ушбу устувор йўналишларни босқичма-босқич амалга ошириш асносида "...мамлакатимиз минтақаларида ижтимоий-иқтисодий жадал ривожланишини, халқнинг турмуш даражаси ва даромадларини ошириш учун ҳар бир ҳудуднинг табиий, минерал ва хомашё, саноат, қишлоқ хўжалиги, туризм ва меҳнат салоҳиятидан комплекс ва самарали фойдаланишни таъминлашга" [3] эришилади. Экотуризмни ривожлантиришда аҳолининг экологик маданияти, экологик онг, экологик тафаккурини, экологик қадриятларга бўлган дунёқарашини юксалтириш муҳим ўрин тутди. Ушбу тушунчаларнинг шаклланиш босқичларини нисбий маънода уч босқичга ажратиб таҳлил қилишимиз мумкин [4].

Биринчи босқич ижтимоий тараққиётнинг илк босқичлари билан боғлиқ бўлиб, бунда экологик қадриятлар примитив, яъни жуда содда кўринишда шакллана бошлайди. Чунки, бу даврда инсоннинг мавжудлиги кўпроқ табиий омилларга бевосита боғлиқ бўлади.

Иккинчи босқич эса инсоннинг табиатга нисбатан муносабатлари жадаллашув жараёнлари билан боғлиқдир.

Учинчи босқичда эса фикр юритилаётган муносабатлар ўта жадал жараёнларни қамраб олади. Бу даврдан бошлаб экологик қадриятларни шакллантириш ўта долзарблашиб боради. Бизнинг фикримизча, шу даврдан бошлаб экологик зиддиятлар локал, зонал, регионал даражадан глобал даражагача кўтарилиб боради. Бу эса қатор ижодий ёндашувлар тизимида экологик қадриятлар мақоми юксалиб бораётганидан далолат беради. Ана шу тарзда экологик қадриятлар экологик онг, тафаккур, дунёқараш, муносабатнинг қарор топиб боришида устувор аҳамият касб этади.

Биринчи Президентимиз И.А.Каримов таъкидлаганларидек, келажак авлодни маънавий соғлом ва баркамол қилиб тарбиялаш энг муҳим вазифамиздир. Ушбу муҳим вазифани бажаришнинг маълум қисмини мамлакатда экотуризмни ривожлантириш орқали эришишимиз мумкин. Бу жамият келажаги учун ниҳоят долзарб масаладир.

Буюк аллома Имом ал-Бухорий ўзининг "Ал-жомеъас-саҳиҳ" асарида "Дунё ям-яшил ва гўзалдир. Кимки ундан ҳақли равишда фойдаланса, барака топади" деб ёзган эдилар.[5] Дарҳақиқат, шу ўринда, О.Хамидов илмий қарашларини таҳлил қилган холда, табиатнинг ўзига-ўзи тўлов қилиши, яъни "қўшалок ютуқ" самарасини таҳлил қилиб, табиатни асраб-авайлаш, иқтисодий механизмни ишлаб чиқамиз, табиатнинг ўзидан ўзини асраб-авайлашимиз учун иқтисодий даромад оламиз, маҳаллий аҳолининг моддий фаровонлигини юксалтирамиз.

Агар биз табиат билан «Келишувда» яшашни, унинг неъматларидан фойдаланишни, гўзалликларидан завқланишни ҳоҳласак, унинг шароитларини қабул қилишимиз, ўз эҳтиёжларимизни қондириш учун атроф-муҳитни ўзгартираётганда муайян чегаралардан чиқмаслигимиз зарур. Табиат ва унинг биологик хилма-хил ресурсларидан завқ-шавқ олган инсон албатта бу объектни асраш истагини туяди.

Бугунги кунда қуйидагилар экологик туризмни ривожлантиришни ҳаётий заруриятга айлантираётган сабаблардир;

1. экологик инқирознинг сайёравий тус олиши;
2. экологик муаммоларнинг дунё миқёсида ҳаддан ташқари оғирлашиб кетаётганлиги;

3. табиатнинг йил сайин ўзини-ўзи тиклаш кучи пасайиб бораётганлиги;
4. табиий ресурсларнинг йил сайин камайиб бораётганлиги;
5. атроф-муҳитнинг ифлосланиб, заҳарланиб бораётганлиги;
6. инсониятнинг бир меъёрда соғлом яшашига табиат тўлиқ шароит яратаолмаётганлиги кўзга ташланмоқда. Юқорида кўрсатилган муаммолар эса бугунги экотуризмни ривожлантиришни ҳаётий заруриятга айлантирмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Соғлом она ва бола йили. Давлат дастуридан.
2. Бердиев Б. Ўзбекистонда экологик туризмни ривожлантиришнинг устувор йўналишлари, Бизнес Эксперт журнали, №6(138) .2019. 4-7 бет, <http://www.biznes-dailv.uz/ru>
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони.
4. Исмоилов М., Ёқубжонова Ҳ. Экологик парадигма: муаммо ва ечимлар, Ўзбекистонда Ижтимоий фанлар №4 2015, 17- бет.
5. Имом ал-Бухорий Ал-жомеъас-саҳиҳ асаридан. Доктор Муҳаммад ибн Абдулкарим ибн Убайд. “Ривоят ва нусах ал Жомеъ ас Саҳиҳ” китоби. Маккаи Мукаррама шаҳри. 2006. Б-33.

М.Ҳ. Думаров
Андижон давлат университети
dumarov-mx@mail.ru

ИЖТИМОЙ ВОҶЕЛИК ФАЛСАФИЙ- ПСИХОЛОГИК КАТЕГОРИЯ СИФАТИДА

Аннотация. Ушбу мақолада ижтимоий воқелик табиати ва ижтимоий воқелик фалсафий психологик категория сифатида ўрганилиши тадқиқ этилган.

Таянч сўзлар: фалсафа, психология, билиш, англаш, антик давр фалсафаси, антик давр психологияси, ижтимоий воқелик.

М.Х. Думаров
Андижанский государственный университет
Андижан, Узбекистан
dumarov-mx@mail.ru

СОЦИАЛЬНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ КАК ФИЛОСОФСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

Аннотация. В данной статье исследуется природа социальных реалий и изучение социальной реальности как философско-психологической категории.

Ключевые слова: философия, психология, познание, понимание, философия античности, психология античности, социальная реальность.

Ижтимоий - психология шахсларни кенг миқёсдаги ижтимоий муносабатлар тизимида тадқиқ этар экан, уларнинг шахс сифатида шаклланиши, ижтимоий воқеликка муносабатининг келиб чиқиши ва шу ижтимоий воқеликка адекват